

Šimun Šipić

MORALNA PROBLEMATIKA BRAKA I OBITELJI (I)

Moralna problematika obitelji, posebno braka, često se svodila samo na seksualnu problematiku. U predkoncilskim manualima moralke raspravljalo se o bračnoj problematici uglavnom u traktatu »De sexto«, odnosno u traktatu »De castitate«, gdje se pretežno govori ne o bračnoj čistoći već o grijesima protiv bračne nečistoće ili o zloporabama bračnog života. Premda seksualna problematika zauzima važno mjesto u bračnom i obiteljskom životu, ipak ona nije jedina moralna problematika braka i obitelji. Postoje i još mnogi drugi moralni problemi koji su povezani s bračnim i obiteljskim životom.

Također se u predkoncilskoj teologiji redovito govorilo o bračnoj i obiteljskoj problematici s čisto juridičkog stanovišta. Pravni traktat »De matrimonio« ujedno je bio i moralni traktat. Tako su i pravo i moralka promatrali brak pod istim aspektom. Danas međutim u teologiji se ta dva područja dijele: moralno gledanje na brak i obitelj želi biti strogo teološko, ostavljajući pravu kanonske odredbe i norme koje se odnose na to područje.

Osim toga, moralka je razna pitanja, posebno bračnu problematiku, pretežno tretirala negativnom metodom, tj. prvotno se gledalo na ono što je zabranjeno, nedopušteno, što je grijeh, ističući »sustine« i »apstine«, a olako se zaboravljalo na pozitivne vrednote, na ono što treba ostvariti, na cilj koji treba postići. Danas pak u moralici općenito, o bračnoj i obiteljskoj problematici posebno, prevladava pozitivna metoda, tj. više se ističe ljepota kreposna života, potreba gospostva nad samim sobom, vrednote koje treba ostvariti i cilj koji treba postići. Istina, nije odbačena negativna metoda, ali ona ne dolazi u prvi plan već samo ukoliko je potrebna da se ostvari ono pozitivno.

Ovdje žlim iznijeti barem ona glavna pitanja koja sačinjavaju moralnu problematiku braka i obitelji danas te u svjetlu Objave i Crkvenog učiteljstva osvijetliti ta pitanja kako bismo o njima imali ispravan sud i orijentaciju za pastoralni rad.

1. Brak kao takav...

Prvo što treba istaknuti u vezi s moralnom problematikom braka i obitelji danas jest to što se brak kao takav stavlja u pitanje. Koncil veli da ustanova braka »ne sja svagdje istom jasnoćom, jer je potamnjuje poligamija i pošast rastave, tzv. slobodna ljubav i druge deformacije. Osim toga, tvrdi Koncil, današnje ekonomske, socijalno-psihološke i političke

prilike unose ozbiljan nered u obitelj« (GS 47). Ne radi se samo o praksi rastave braka, što je ozakonjeno skoro u svim razvijenim zemljama, o tzv. slobodnoj ljubavi, promiskuitetu i prostituciji, nego i o teoriji iz koje ta praksa proizlazi kao logičan zaključak.

Svjedoci smo teorije koja smatra da pojam braka, kao i sve ostalo, ovisi o antropološkom i sociološkom razvoju. Prema toj teoriji, ljudi su prvotno živjeli u promiskuitetu. Monogamija je uvedena zbog socioloških razloga i odnosa. Točnije rečeno, tvrdi ta teorija, monogamija je bila samo jedna vrsta potporna feudalnog društva. Socijalizacijom društva privatno vlasništvo prelazi u društveno vlasništvo. Iz toga bi slijedilo da i brak, odnosno bračni drug, nije više »privatno« već »društveno« vlasništvo.

Iako ta teorija izričito toga ne tvrdi, ipak iz drugih postavki zaključuje da je bračna zajednica sasvim u vlasti bračnih drugova. Tvrdi se name da je čovjekova sloboda apsolutna, pa je stoga ni ženidba ne smije zarobiti. Muž i žena, bilo da su oboje suglasni ili da to jedan od njih traži, imaju se pravo rastaviti. Osim toga, brak se temelji na međusobnoj ljubavi, stoga — tvrdi ta teorija — bračni se drugovi imaju pravo rastaviti ako je među njima ponestalo ljubavi i sklopiti brak s drugom osobom s kojom se nađu u ljubavi. Time je onda brak kao takav stavljen u pitanje i širom otvorena vrata tzv. slobodnoj ljubavi.¹

Premda ta teorija i njoj slične u biti nisu ispravne, ipak one nešto izražavaju što moralka danas jako naglašava i što Koncil stalno ima pred očima, osobito u Konstituciji »Gaudium et spes«, a to je — *historičnost čovjeka*. »Čovjek je uvjetovan poviješću i stvaralac je povijesti. Gledajući konkretnu situaciju u kojoj je pozvan na život, čovjek mora nastojati da shvati 'znakove vremena', da iskoristi mogućnosti dobra i da gleda opasnostima u oči. (...) Duboka preobrazba modernog društva donosi sa sobom opasnosti, ali ona također poziva da se bolje i jasnije pogledaju njeni bitni elementi. (...) Danas smo svjesniji nego što je to bilo u prošlosti, da sudbina obitelji i obiteljskog morala ovisi o uvjetima konkretne sredine, o ekonomskoj, socijalnoj i kulturnoj strukturi i — ne baš na zadnjem mjestu — o javnom mišljenju. Odatle proizlazi imperativ savjesti koji nalaže da udružimo sve svoje snage i da se potrudimo formirati sredinu, povoljnu za razvoj obitelji.«²

Ono u čemu se iznesena teorija protivi katoličkom učenju jest to što ona isključuje Boga kao tvorca bračne i obiteljske zajednice i što tu zajednicu potpuno stavlja u vlast čovjeka. Po katoličkom pak učenju Bog je začetnik bračne i obiteljske zajednice koju je on snadbio vlastitim zakonima. »Intimna zajednica bračnog života i ljubavi, veli Koncil, koju je *Stvoritelj utemeljio i providio vlastitim zakonima*, sazda se bračnom vezom, to jest osobnim neopozivim pristankom. Tako se ljudskim činom, kojim supruzi sebe uzajamno predaju i primaju, rađa također pred društvom, po božjoj uredbi čvrsta ustanova...« (GS 48).

¹ Usp. Anselm GÜNTHER, *Chiamata e risposta, una nuova teologia morale*, vol. III, ed. Paoline 1977, str. 149.

² Bernhard HÄRING, *Brak i obitelj u današnjem svijetu*, SVESCI, br. 3 (1967) str. 37.

Koncil dakle u dvije uzastopne rečenice dva puta ističe kako je bračna zajednica Božja ustanova. On tu svoju tvrdnju temelji na završnim izvještajima o stvaranju knjige Postanka (1, 26 sl.; 2, 18 sl.). Prema tim izvještajima brak ima svoj izvor u Božjem stvaralačkom činu. U Jahviističkom izvještaju (Post 2) Božja je nakana jasno izražena riječima: »Nije dobro da čovjek bude sam: načiniti ćemo mu pomoć kao što je on« (Post 2, 18). U svećeničkom izvještaju (Post 1), čovjek stvoren na sliku Božju, u stvari je ljudski par (Post 1, 26 sl.). Oba dakle izvještaja o stvaranju završavaju prizorom kojim se ustanovljuje bračna zajednica.³ »Brak je u Bibliji naravno ljudska stvarnost, koja je dana samim stvaranjem od Boga.«⁴ Teolozi će rado isticati da je brak naravna ustanova.⁵ Svakako, brak kao Božja ustanova nije ništa zlo nego dobro. Zato će Pavao ustati protiv onih učitelja koji »zabranjuju ženidbu« (1 Tim 4, 3).

Upravo danas, kad se brak kao takav stavlja u pitanje, potrebno je imati na pameti kako Objava i Crkva jasno ističu da brak nije ljudska već božanska ustanova i da on nije pripušten samovolji ljudi nego da ga je Stvoritelj providio vlastitim zakonima. Tu istinu na prvom mjestu ističe i kölnski kard. Joseph Höffner u svojoj prošlogodišnjoj poslanici o obitelji koju je izdao za blagdan Sv. Obitelji.⁶

Već zbog toga što je brak djelo Boga Stvoritelja, on poprima sakralno značenje ili religioznu dimenziju. Proroci su istakli tu religioznu dimenziju braka kad su ga uzimali kao sliku da ilustriraju savez između Boga i izraelskog naroda. »Začuđuje koliko su proroci inzistirali na toj simbolici u svojim porukama Izraelu. Da bi opisali i dočarali koliko Bog ljubi čovjeka kad s njim sklapa savez, oni su unijeli u područje svetog jedno profano, psihološko, personalističko i međusobno iskustvo. Tim iskustvom ilustrira se nešto što je za židovskog vjernika najveće religiozno uvjerenje i vrednota: Bog ljubi i spasava čovjeka sklapajući s njim Savez.«⁷ Kao simbol te Božje ljubavi prema čovjeku starozavjetni pisci uzimaju idealan brak (usp. Post 24, 12—14. 34—60; 1 Sam 1, 8; Tob 8, 4—8; Jdt 8, 4—8). Već time brak poprima religioznu dimenziju.

U Novom zavjetu brak poprima nadnaravnu dimenziju. Krist ga je uzdigao na dostojanstvo sakramenta. Po sakramentu ženidbe naravna se stvarnost bračne zajednice posvećuje i postaje izvorom nadnaravne stvarnosti ili milosti. Specifičnost milosti ovog sakramenta sastoji se u tom što on sve zgrade bračnog života, posebno sve geste ljubavi bračnih drugova, počevši od onih najmanjih izraza nježnosti pa sve do bračnog čina, posvećuje i čini trajnim izvorom božanskog života. Koncil je to izrazio ovako: »Kršćanski bračni drugovi djelovanjem sakramenta ženidbe, kojim naznačuju i imaju dio u misteriju jedinstva i plodne ljubavi između Krista i Crkve (Ef 5, 32), uzajamno se pomažu da postignu svetost u bračnom životu i u primanju i odgoju djece, i tako imaju u svojem životu i u svojem

³ Usp. XAVIER LÉON-DUFOUR, Rječnik biblijske teologije, KS, Zagreb 1969, 1548-1549.

⁴ Franjo PŠENIČNJAK, Teologija bračne vjernosti, OŽ, XXXII/1977, br. 6, str. 488.

⁵ Usp. A. GÜNTHER, n. dj., str. 148.

⁶ Usp. »L'Osservatore Romano«, od 3. II 1978, str. 6.

⁷ F. PŠENIČNJAK, n. mj., str. 489.

staležu svoj posebni dar u Božjem narodu (usp. 1 Kor 7, 7)« (LG 11). Prema tome, »ženiti se i udavati u Gospodinu«, o čemu Pavao govori (usp. 1 Kor 7, 39), ne znači samo da tu zemaljsku stvarnost — brak — treba živjeti kršćanski već se ona unutrašnje transformira, sakramentalizira u Kristovoj otkupiteljskoj ljubavi. Tako bračna veza muža i žene, ta ljudska stvarnost, postaje po sakramentu ženidbe milosna stvarnost, božanska stvarnost, ljubav Krista prema svojoj Crkvi, koju kršćanski brak ne samo simbilizira već i ostvaruje.⁸

Sv. pismo dakle pokazuje »neki crescendo u spoznaji i ostvarenju braka: najprije je to samo naravna, prirodna stvarnost; potom ona počinje upućivati na nešto izvan sebe, na Savez Božji s narodom. U NZ brak označuje još veću stvarnost: novi Savez, bogatiji od starog. Čak i buduće definitivno eshatološko stanje Crkve opisuje se brakom (Janje i Crkva), kad više ovosvjetovnog naravnog braka neće biti. (...) U NZ dolazi do jedne bitne novosti u gledanju na brak, na ljubav i na bračnu vjernost. Dok se u StZ ljudski brak uzimao kao model za opisivanje božanske stvarnosti Saveza Boga s čovjekom, u NZ prisustvujemo obratnom gledanju: odnos Krista prema Crkvi, tj. onaj božanski brak, postaje sada primarnim, postaje modelom za tumačenje i shvaćanje kršćanskog braka. Odsad kršćanski brakovi imaju svoj uzor, svoj arhetip, u Kristovoj ljubavi prema Crkvi i ljubavi Crkve prema Kristu. Kršćanski brak ima sada novo značenje, novi smisao kojeg prije Krista nije bilo i kojeg nema u nekršćanskim brakovima.«⁹

Kršćanska obitelj osnovna je stanica Crkve. Koncil je naziva »kućnom crkvom« (LG 11) i »domaćim svetištem Crkve« (AA 11). Kao takva kršćanska je obitelj sredstvo spasenja svojih članova, jer je ona Crkva u malom, a Crkva je opći sakrament spasenja. Stoga su kršćanske obitelji od vitalne važnosti za čitav Božji narod, jer se po njima Crkva oploduje i raste. Kršćanski su roditelji prvi vjerovjesnici svojoj djeci i odgojitelji u vjeri.

Kršćanske obitelji ne samo da odgajaju i evangeliziraju svoje članove, nego su one samim svojim kršćanskim životom znak, svjedoci i apostoli okoline u kojoj žive. One su upravo kao i svećenici »sol i svjetlo« u ateiziranom i sekulariziranom svijetu.

Napokon, kršćanska obitelj ima i kultni karakter. Kao što opća Crkva slavi Boga svojim ispovijedanjem vjere i bogoštovnim činima, tako i »kućna crkva« — kršćanska obitelj, slavi Boga molitvom, sudjelovanjem u euharistijskom slavlju, slavljenjem ostalih sakramenata i ispovijedanjem vjere. Kad sve to imamo pred očima, onda zaista moramo priznati da je brak i kršćanska obitelj odveć ozbiljna stvar i »uzvišena tajna« (Ef 5, 32) da bi oni mogli doći u pitanje ili biti pripušteni samovolji ljudi i hirovima njihovih strasti.

⁸ Usp. Celestin TOMIĆ, *Uzvišena tajna*, FTI, Zagreb 1974, str. 165-166.

⁹ F. PŠENIČNJAK, n. mj., str. 491.

2. Pitanje rastave braka

Danas ima rastavljenih brakova toliko da je to postala obična stvar. Nauku Crkve o nerastavljenosti braka smatra se u najboljem slučaju jednim idealom koji je praktično teško ostvarljiv. Suvremene teorije na kojima se temelji rastava braka potječu iz 18. st., od iluminizma, kad je Voltaire definirao brak kao obični civilni ugovor koji se uvijek može raskinuti ako na to pristaju oboje supružnika. Francuska je revolucija proklamirala da je sloboda pojedinaca iznad nerazrješivosti braka. To znači da i samo jedan bračni drug im pravo na rastavu braka ukoliko je ugrožena njegova sloboda. Na temelju toga i SR Njemačka je 1. srpnja 1977. usvojila zakon po kojem može jedan bračni drug, i bez privole svoga bračnog druga, dobiti rastavu braka ukoliko nadoknadi eventualnu štetu svom bračnom drugu. Tako je civilni zakon skoro u svim razvijenim zemljama širom otvorio vrata rastavi braka. Što je još gore, svake je godine sve više rastavljenih brakova. U SR Njemačkoj npr. god. 1970. bilo je 76.520 rastavljenih brakova, u 1973. god. taj je broj narastao na 90.164, a u 1976. god. prešao je 108.000.¹⁰ Kad bi se tako iz svih država zbrojilo rastavljene, broj bi bio zaista velik. Kažu da bi dosegao 2 milijuna. Stoga je Koncil imao pravo kad je tu pojavu našega vremena nazvao »pošašću« (GS 47). Kolikima je zbog toga upropaštena životna sreća, koliko djece pripušteno samima sebi ili samo skrbi jednog roditelja, nije potrebno ni spominjati. Dovoljno je samo naglasiti da je rastava braka danas zaista jedan od gorućih problema.

Pred tom »pošasti rastave« ljudi kao da su postali nemoćni. Civilni zakon, kako rekosmo, sve više omogućava rastavu braka; učenjaci, posebno psiholozi, nalaze »znanstveno« opravdanje toj pojavi, a i neki od teologa nastoje razumjeti tu pojavu. Evo nekoliko tih »razloga« koji se ističu u prilog rastave braka. Već smo spomenuli kako se ističe sloboda čovjeka kao dovoljan razlog za rastavu braka. Psiholozi rado ističu da čovjek nije sposoban učiniti neku odluku koja bi ga vezala čitav život. Nije kadar to učiniti, vele oni, jer nije u stanju predvidjeti sve okolnosti koje se mijenjaju, jer je sam nestalan i promjenljiv. To je za njih dovoljno da ustvrde kako čovjek nije u stanju ne samo doživotno prihvatiti brak nego ni redovničke zavjete, pa ni svećenički život u celibatu. Sve to, misle oni, može biti prihvaćeno za neko vrijeme, privremeno, za pokus, a ne nikako doživotno.

Sociolozi naglašuju kako je rastava braka sredstvo da se izliječe obiteljsko-socijalna zla. Mnogi naime brakovi dođu u takvu situaciju da je bolje i za njih i za društvo da se rastave nego da žive zajedno.

Neki od teologa, pozivajući se čak i na Koncil, kao da vide mogućnost rastave braka u slučaju kad je nestalo ljubavi između bračnih drugova.

¹⁰ Usp. Kard. HÖFFNER, OR, od 3. II. 1978, str. 6.

Njihova bi se misao mogla ovako formulirati: Ljubav je temelj bračne zajednice; ako nestane ljubavi među bračnim drugovima, bračna je zajednica bez temelja, stoga bi se takav brak mogao i poništiti. Neki su prvostepeni i drugostepeni crkveni sudovi na temelju toga zaista proglasili ništetnima neke brakove.

Iako su izneseni razlozi u prilog rastave braka jako privlačni i na prvi pogled uvjerljivi, ipak oni nisu dovoljno jaki da dokažu kako je brak rastavljiv. Što se tiče prvog »dokaza«, tj. da čovjek kao slobodno biće ima pravo na rastavu braka, možemo reći slijedeće: »Nijedna temeljna povelja ljudskih prava nije nikada stavila između tih prava i pravo na rastavu. Štoviše, sam način kojim države u kojima je dopuštena rastava reguliraju rastavu jasno pokazuje da se ne radi o priznavanju nekog prava, nego da se mnogo više radi o sredstvu koje se u tim slučajevima smatra manjim zlom«. ¹¹ Koncil na temelju naravnog moralnog zakona ističe tri razloga koji traže nerastavljivost braka: dobro supružnika, dobro djece i dobro društva (usp. GS 48). Nerastavljivost braka traži dakle najprije dobro samih supružnika, jer bi zbog mogućnosti rastave bračna zajednica bilo nesigurna odmah od početka. Brakovi bi se zbog toga lakomisleno sklapali, a bračni bi drugovi bili puni nepovjerenja jedan prema drugome. Dobro djece također traži nerastavljivost braka, jer se solidan odgoj djece može ostvariti jedino u sređenoj obiteljskoj zajednici, što i praksa potvrđuje. Napokon, i dobro društva traži nerastavljivost braka, jer rastava ne služi kao sredstvo da se spriječe obiteljsko-socijalna zla, kao npr. afektivna poremećenja, preljub, konkubinat, kriminal maloljetnika itd. Naprotiv, rastava pogoduje da se ta zla još više događaju. Ni činjenica da je rastava uspjela riješiti pojedinačne slučajeve ne govori da se tim putem rješavaju obiteljsko-socijalna zla. To naime stvara klimu i mentalitet o mogućnosti rastave braka, što na mnoge utječe da lakomisleno i površno sklapaju brak. Brak koji je tako sklopljen redovito doživljava brodolom, a što je više takvih brakova to su veća i društvena zla. ¹²

Što reći na objekciju da je čovjek — zbog vlastite promjenljivosti i promjenljivosti okolnosti — nesposoban učiniti neku doživotnu odluku i pri njoj ostati čitav život? Na tu objekciju možemo odgovoriti najprije — per absurdum: Ako je čovjek zaista nesposoban učiniti takvu odluku i u njoj ustrajati, onda mu se mora zaniijekati i njegova osobnost ili barem ustvrditi da nije sposoban za vjernu ljubav. To bi također značilo da čovjek nije kadar ustrajati ni u svom kršćanskom pozivu, odnosno sačuvati vjernost Bogu i ustrajati na putu spasenja. Istina je pak da je čovjek uza svu svoju promjenljivost i promjenljivost okolnosti sposoban prosuditi neku stvar i zauzeti određeni stav prema njoj za budućnost ukoliko ju je spoznao i predvidio promjenljivost okolnosti.

¹¹ Ivan FUČEK, *Bračna ljubav*, FTI, Zagreb 1974, str. 15.

¹² Usp. I. FUČEK, n. dj., str. 15; A. GÜNTHER, n. dj., str. 187.

Kad se radi o braku, bezuvjetno je potrebna spoznaja budućega bračnog druga kao i uočavanje da se okolnosti mogu promijeniti. Ženidbeni pristanak pak odnosi se na osobu, a osoba je nepromjenljiva, bez obzira u kojim će okolnostima ona živjeti. To se uostalom izražava i prigodom vjenčanja.¹³

Stvar je mnogo konplikiranija kad se radi o prestanku ljubavi među bračnim drugovima, osobito kad je ljubav prešla u mržnju. Mišljenje nekih teologa u vezi s tim pitanjem već smo istakli. Oni naime tvrde, pozivajući se na Koncil koji bračnu zajednicu naziva »zajednicom ljubavi« (GS 47), da i brak prestaje kad nestane njegova temelja — ljubavi. Na temelju toga neki su prvostepeni i drugostepeni crkveni sudovi proglasili ništetnima neke brakove. Sv. Stolica je upozorila i izjavila da je takav postupak protivan stalnom naučavanju Crkve, pa i Koncila, da je krivo shvaćena i intepetirana bračna ljubav i pogrešno izveden zaključak o ništetnosti dotičnih brakova. Bračna ljubav naime, na kojoj se zasniva valjanost braka, ne sastoji se u nekoj sentimentalnosti niti nužno ovisi o funkcionalnosti te ljubavi, premda je i to vrlo važno za bračni i obiteljski život. Naprotiv, ona se zasniva na odluci volje po čemu se bračni drugovi uzajamno predaju i prihvaćaju kao osobe. Radi se dakle o osobnom neopozivom pristanku, kako ističe Koncil (GS 48). Tu odluku volje, koja mora biti prisutna u času sklapanja braka, po sebi ne može poništiti ni prestanak funkcioniranja međusobne ljubavi, pa čak i onda kad se ona pretvori u mržnju, jer je narav bračne ljubavi neopozivo darivanje sebe svom bračnom drugu. Stoga bračna ljubav koja bi bila uvjetovana vremenom, ne bi ni bila prava ljubav. Bračni je drug osoba koja se prihvaća neopozivo, a ne roba za probu.

Nefunkcioniranje ljubavi između bračnih drugova može biti razlog za rastavu braka jedino onda kad je to znak ili dokaz da u času sklapanja braka nije bila prisutna slobodna odluka ili pristanak na ženidbu, odnosno na neopozivo međusobno predanje, jer u tom slučaju brak nije valjano ni sklopljen. Tako stvar razlaže Apostolska signatura u svojoj Odluci iz god. 1977. koju je donijela u vezi s proglašenjem ništetnosti brakova sa strane nekih prvostepenih i drugostepenih crkvenih sudova.¹⁴

U pitanju rastave braka za nas je konačno mjerodavno mišljenje Krista i naučavanje Crkve. Krist međutim nedvojbeno kaže da čovjek ne može rastaviti ono što je Bog sastavio (Mt 19, 6). Crkva, počevši od Pavla (usp. 1 Kor 7, 10—11) pa sve do II. vat. sabora (GS 49) neprestano ponavlja da je kršćanski brak, jednom valjano sklopljen, nerastavljiv. Ako se pak rastavi i bračni drugovi sklope brak s drugom osobom, bilo slobodnom ili rastavljenom, postaju preljubnici (Mt 19, 9), a preljubnici neće baštiniti kraljevstva Božjega (1 Kor 6, 9).

¹³ RIMSKI OBREDNIK, *Red vjenčanja*, KS, Zagreb 1970, br. 25.

¹⁴ Usp. »L'Osservatore Romano«, od 27. V 1977; Vjesnik nadbiskupije splitsko-makarske, br. 4/1977, str. 16-19.

Premda stvari o nerastavljivosti braka stoje tako govoreći općenito, ipak ne mora biti sve tako jasno kad se radi o rastavljivosti, odnosno o nerastavljivosti, konkretnog braka. Teolozi danas ističu neke faktore koji govore o potrebi preispitivanja i produbljivanja pitanja rastave braka u konkretnom slučaju. Oni najprije ističu da bi trebalo proučiti i vidjeti što je Bog združio? Možda neke brakove nije Bog združio već neodgovorno postupanje ljudi, npr. brak koji je sklopljen iz lakomislenosti, neiskustva, iz nevolje ili društvene prisile.

Teolozi, nadalje, ističu da bi trebalo više osvijetliti pitanje: *Koju kompetenciju ima Crkva u pitanju braka?* Znamo naime da je Crkva svojim autoritetom tokom povijesti u neku ruku ublaživala strogost rastave braka stavljajući uvjete za valjanost braka, koje Evanđelje izričito ne stavlja. Četiri su kategorije tih uvjeta ili zakona zbog kojih je brak ništetan, nevaljan: 1. ako netko pri sklapanju braka želi nešto drugo nego što se traži za kršćanski brak. Konkretno, tko isključuje jedan ili sva tri dobra braka (bonum prolis, bonum fidei, bonum sacramenti), ili tko bi imao nakanu sklopiti brak samo od tempus, takav brak Crkva proglašava ništetnim; 2. ništetnim čine brak i zapreke koje su ad validitatem (dob, sveti red, svečani zavjeti, impotencia, srodstvo); 3. brak se proglašuje ništetnim i kad je po srijedi tzv. »vitium consensus«, tj. ako je netko bio nesposoban dati pristanak ili htjeti brak zbog neznanja, prisile, straha ili je postavio uvjete koje navodi kan. 1092; 4. brak je nevaljan i zbog neodržavanja forme pri sklapanju prema odredbi Tridentskog sabora.

Na temelju toga mnogi se nadaju da će Crkva u reformi Kodeksa predvidjeti i još neke slučajeve zbog kojih će se pojedini brakovi smatrati ništetnima, odnosno nevaljanima.

Posebnu važnost teolozi danas daju onoj razlici, koju je Crkva uvela, između braka koji je samo »*ratum*« i braka koji je i »*consumatum*«. Papa po vlasti koju je primio od Krista (potestas vicaria) može rastaviti brak koji je samo »*ratum*«, a nije i »*consumatum*«. U vezi s tim neki teolozi predlažu da bi trebalo napustiti biološko-seksualno tumačenje izraza »*matrimonium consumatum*«, nego da bi takvim trebalo smatrati samo onaj brak u kojem su muž i žena ostvarili sveobuhvatno zajedništvo, ne samo na tjelesnom nego i na duhovnom području.

Teolozi se također pitaju kakvo značenje danas ima »*privilegium papulinum*« (usp. 1 Kor 7, 15)? Znamo da su pape u nekoliko navrata precizirali kako u misijama postupati prema tom privilegiju. Ne bi li se taj privilegij, pitaju se teolozi, mogao primijeniti i na naše prilike, ističući da je Pavlovo pravo ne model za jednako postupanje u istim slučajevima nego jedan od prototipa koji pokazuje smjer kako će Crkva u raznim situacijama rješavati probleme, kad se npr. brak raspao, kad je stvarno nemoguće nastaviti zajednički život.¹⁵

¹⁵ Usp. I. FUČEK, n. dj., str. 215 sl.

Osim toga, mnogi se teolozi danas pitaju: Kako to da druge kršćanske Crkve dopuštaju rastavu braka u određenim slučajevima iako se drže Evandjelja kao i mi? I kako to da je opći mentalitet ljudi oprečan katoličkom učenju o nerazrješivosti braka?

Teška su, delikatna, dalekosežna i sudbonosna ta pitanja. Teolozima kojih ih postavljaju u dobroj namjeri ne smijemo zamjeriti, jer žele produbiti teologiju braka i pomoći crkvenom autoritetu da pronade rješenja za mnoge brakove koji su doživjeli brodolom. U svemu tome za nas je mjerodavan službeni stav Crkve, a ne mišljenje pojedinih teologa koje je protivno jasnom učenju Crkvenog učiteljstva.

Ono što mi moramo uočiti iz svega toga jest to da je brak upravo zbog svoje nerazrješivosti vrlo ozbiljna stvar. Stoga naša svećenička angažiranost mora biti maksimalna kako bi što bolje pripremili one koji sklapaju crkveni brak.

(Nastavit će se)

NOVI SVEZAK ZBORNIKA »KAČIĆ«

KAČIĆ — Zbornik Franjevačke provincije prev. Otkupitelja, Split 1978, sv. X, str. 314. Sadržaj: **A. Sekulić**, Tragom franjevačkog ljetopisa u Subotici; **E. F. Hoško**, Dvije osječke visoke škole u 18. stoljeću (II. dio); **A. Nikić**, Franjevci u Hercegovini od 1878.—1892. godine; **I. Damiš**, Šest stoljeća sela Mačkovca; **D. Šimundža**, »Vienac« i njegovo doba; **K. Kosor**, Prilozi o trojici franjevačkih pisaca iz Južne Hrvatske; **J. Šetka**, Rukopisna zbirka zagonetaka; **I. Mužić**, Bibliografija o Stjepanu Radiću. — Sažeci na stranim jezicima. Književni oglas. Uredništvo je primilo i preporučuje. Dvobojna naslovna stranica. Ilustrirano.

Cijena: 150 din.

Narudžbe: Uredništvo »Kačića«, 58230 Sinj, Jonića 1.